

บทที่ 2

ชุมชนและ โรงเรียน

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของชุมชน

ชุมชนที่โรงเรียนกรณีศึกษาสองแห่งตั้งอยู่ เป็นชุมชนในเขตจังหวัดสระบุรี ชุมชนแรกคือ อำเภอแก่งคอยเป็นที่ตั้งของโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา (นามสมมติ) และชุมชนที่สองคือ อำเภอพระพุทธบาท เป็นที่ตั้งของโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา (นามสมมติ) ในบทนี้จะกล่าวถึงชุมชนและโรงเรียนกรณีศึกษาเป็นข้อมูลพื้นฐานดังนี้

ชุมชนที่ตั้งโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยาตั้งอยู่ในเขตอำเภอแก่งคอย ให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชนพื้นที่ 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลท่ามะปราง ตำบลชำผักแพว ตำบลชะอม และตำบลห้วยแห้ง ลักษณะทั่วไปของอำเภอแก่งคอย และชุมชนที่เกี่ยวข้องอธิบายโดยสรุปดังนี้

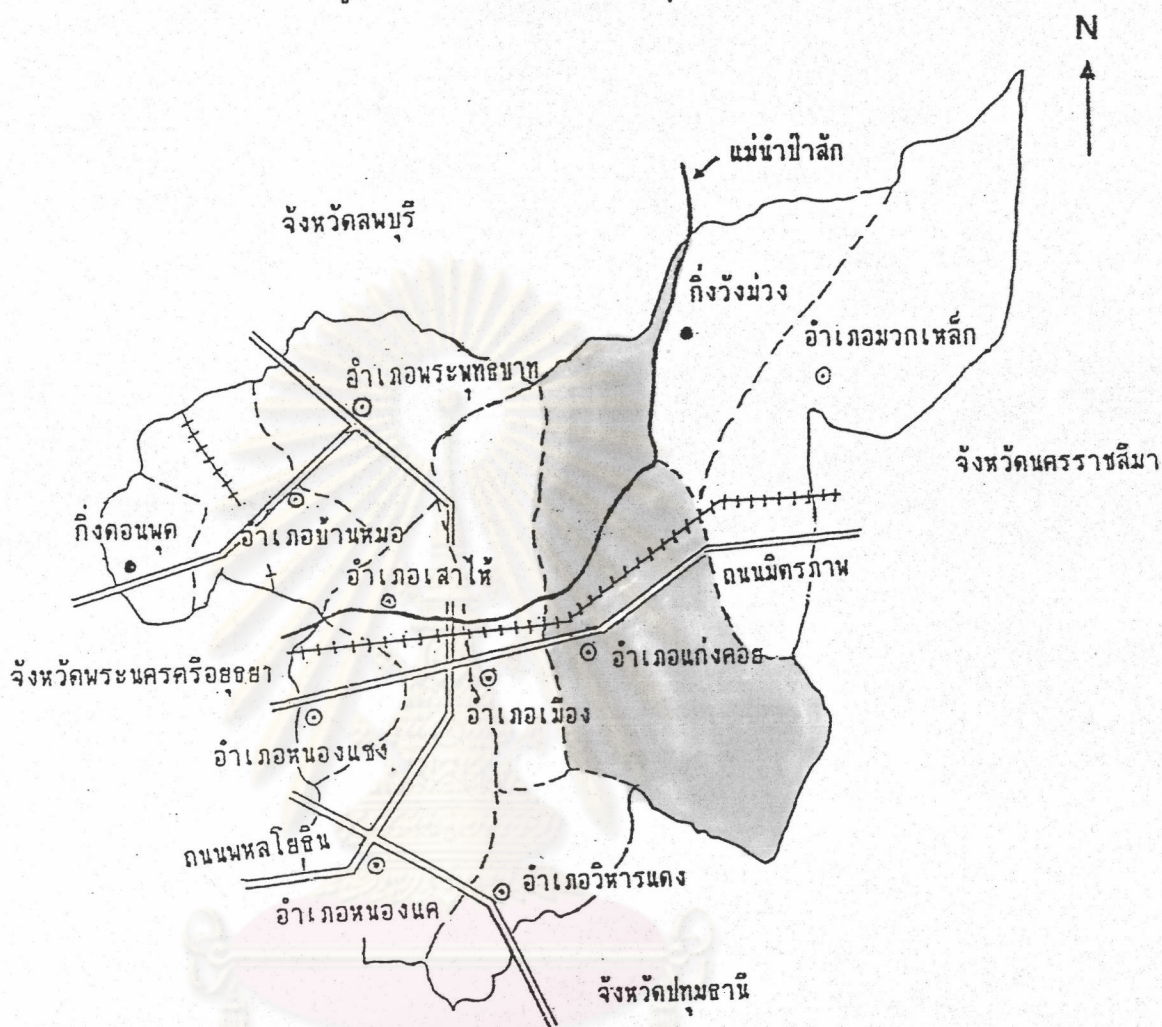
อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอพัฒนาไคมจังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี

ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

อำเภอแก่งคอยแบ่งการปกครองเป็น 14 ตำบล มีพื้นที่ทั้งหมด 801,162 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทางทิศตะวันตกส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่าน พื้นที่ทางทิศเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูง และภูเขา โดยเฉพาะทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เต็มไปด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน ซึ่งถูกกำหนดเป็นเขตนอุทยานแห่งชาติ และป่าสงวนแห่งชาติ รวมพื้นที่ป่า 225,116 ไร่ แร่ธาตุที่สำคัญได้แก่หินอ่อน หินปูน แร่ไฟโรซิลไลต์ ภูมิอากาศแบ่งได้ 2 บริเวณ คือ บริเวณที่ราบสูง และบริเวณเทือกเขา

รูปที่ 1 แผนที่จังหวัดสระบุรี

จังหวัดสระบุรีแบ่งการปกครองเป็น 10 อำเภอ กับ 2 กิ่งอำเภอ คือ

====	ถนน	อำเภอเมือง	อำเภอบ้านหมอ
-----	ทางรถไฟ	อำเภอแก่งคอย	อำเภอเสาไห้
~~~~~	แม่น้ำ	อำเภอมวกเหล็ก	อำเภอหนองแซง
◎	อำเภอ	อำเภอหนองแค	อำเภอวิหารแดง
●	กิ่งอำเภอ	อำเภอพระพุทธบาท	อำเภอหนองโดน
		กิ่งอำเภอดอนพุด	กิ่งอำเภอวังม่วง

ที่มา : ส่วนการปกครองจังหวัดสระบุรี มาตรฐาน 1 : 200,000

การคมนาคม

ทางบก มีถนนลาดยางที่สำคัญ 2 สาย คือ ถนนมิตรภาพ และถนนแก่งคอย-บ้านนา ผ่านตำบลกริ้วศึกษา การคมนาคมภายในแต่ละตำบล ส่วนใหญ่เป็นถนนดินลูกรังติดต่อกันทั่วถึงทุกตำบล

ทางรถไฟ มีรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือผ่าน ช่วยเสริมการติดต่อระหว่างตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ

ส่วนทางน้ำ แม้จะมีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านแต่การสัญจรไม่สะดวกมีเกาะแก่งมาก

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

อำเภอแก่งคอยมีโครงสร้างชุมชนแบบกึ่งเกษตรกรรมกึ่งอุตสาหกรรม เนื่องจากอำเภอแก่งคอยอยู่ห่างจากอำเภอเมืองสระบุรีเพียง 14 กิโลเมตร และมีความพร้อมหลายด้าน จึงเป็นพื้นที่เป้าหมายรองรับการขยายตัวการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (2535-2539) กำหนดให้จังหวัดสระบุรีเป็นเมืองศูนย์กลางอุตสาหกรรมในภาคกลาง ติดต่อกับจังหวัดในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความพร้อมด้านแรงงาน และเชื้อเพลิง มีการวางท่อก๊าซธรรมชาติจากจังหวัดระยองถึงอำเภอหนองแค บ้านหมอ และแก่งคอย ดังนั้นรัฐบาลจึงจัดหน่วยงานบริหารการปกครองอำเภอแก่งคอยมาเป็นพิเศษ ประกอบด้วยหน่วยงานบริหารราชการส่วนกลางได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 1 สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ ทับทวน ศูนย์วิจัยการเลี้ยงสุกรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ ชุมสายโทรคัพพ์ ไปรษณีย์โทรเลข สำนักงานประปาส่วนภูมิภาค สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีธนาคารทั้งของรัฐและเอกชนอีก 4 แห่ง

อาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันอำเภอแก่งคอยมีพื้นที่เกษตรกรรม 187,753 ไร่ (พ.ศ.2534) เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 60 ส่วนใหญ่ทำไร่ สำหรับการเลี้ยงสัตว์นั้น เลี้ยงโคเนื้อมากอันดับ 1 และนิยมเลี้ยงสัตว์ในลักษณะฟาร์ม

อาชีพอุตสาหกรรม ประชากรประกอบอาชีพอุตสาหกรรมร้อยละ 40 อำเภอแก่งคอยมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 22 โรง เป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 12 โรง โรงงานเหมืองแร่และย่อยหิน 7 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงงานปูนซีเมนต์

โรงงานผลิตหีบและอัดฝ้าย โรงงานผ้าไหม โรงงานผลิตตะกั่วอ่อน ตะกั่วผสม โรงงานทอ กระสอบป่านด้ายเชือก โรงงานผลิตสุกัณฑ์เซรามิก โรงงานแปรรูปไก่ โรงงานเยื่อกระดาษ และโรงงานผลิตน้ำหวาน

การขยายตัวทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ส่งผลให้จังหวัดสระบุรีมีการซื้อขายที่ดินมาก โดยเฉพาะระหว่างปี 2531-2533 (ดู ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การซื้อขายที่ดินจังหวัดสระบุรี ปี 2531-2534

ปีการซื้อขายที่ดิน	จำนวนราย
2531	24,476
2532	25,307
2533	25,846
2534	17,699

ที่มา : ข้อมูลสำนักงานที่ดินจังหวัดสระบุรี

เจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดสระบุรีคนหนึ่งให้สัมภาษณ์เมื่อ 21 ตุลาคม 2534 ว่า

"จังหวัดสระบุรีมีการซื้อขายที่ดินโดยเฉลี่ย 25,209 ราย ที่ดินเริ่มบูมปลายปี 2531 เป็นผลมาจากนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และการส่งเสริมการลงทุนสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี มีการซื้อขายที่ดินกันมาก โดยเฉพาะที่อำเภอแก่งคอยและอำเภอนองแค ช่วงหลังปี 2533-2534 ที่ดินไปบูมที่อำเภอพระพุทธบาท อำเภอบ้านหมอ และเมื่อฝ้ายทอหายเข้ายี่ดออำนาจ การซื้อขายที่ดินจึงลดลงในปี 2534"

ตารางที่ 3 พื้นที่ทำการเกษตรอำเภอแก่งคอย ปี 2532 กับปี 2534

ลักษณะการเกษตร	ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)		ขนาดพื้นที่ลดลง (ไร่)
	2532	2534	
	ทำนา	108,004	
ทำไร่	138,326	97,086	41,249
ทำสวน	9,137	1,971	7,166
รวม	257,877	187,753	70,124

การซื้อขายที่ดินส่งผลกระทบต่อเกษตรกรอำเภอแก่งคอย ปัจจุบันเกษตรกรถือครองที่ดินลดลงเมื่อเปรียบเทียบพื้นที่การเกษตรปี 2532 กับปี 2534 (ดูตารางที่ 3) พบว่าเกษตรกรมีขนาดพื้นที่ทำกินลดลงประมาณ 70,124 ไร่ ชาวบ้านส่วนหนึ่งขายที่ดินแล้วหันไปทำงานรับจ้าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรและการย้ายเข้า-ย้ายออกของประชากรจังหวัดสระบุรี
ปี 2530-2534

ปี พ.ศ.	จำนวนประชากร	จำนวนคน	
		ย้ายเข้า	ย้ายออก
2530	509,750	36,896	35,815
2531	521,006	47,180	46,068
2532	530,281	40,431	42,260
2533	535,160	41,974	42,260
2534	537,774	40,431	42,360

ที่มา : งานบริการและวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการทะเบียน
ฝ่ายการทะเบียน สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร

จากตารางที่ 4 จะพบว่า อัตราการย้ายเข้า-ย้ายออก ของประชากรจังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกันมากนัก และตั้งแต่ปี 2532 มีจำนวนคนย้ายออกมากกว่าย้ายเข้า อย่างไรก็ตามมีคนย้ายเข้าโดยไม่มีทะเบียนบ้านจำนวนมาก ดังที่มีชาวบ้านคนหนึ่งในตำบลท่ามะปราง อำเภอแก่งคอยให้สัมภาษณ์ว่า "คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ขายที่ดินแล้วยังคงอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงเกษตรกรบางคนเหลือที่ดินทำกินบางส่วน บางคนขายที่ดินหมดแล้ว ย้ายมาอยู่ที่เจริญริมถนนการคมนาคมสะดวกขึ้นมีไฟฟ้าใช้"

ดังนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดจึงกำหนดนโยบายพิเศษแก้ปัญหาเกษตรกรมีพื้นที่ทำกินลดลง เกษตรกรล้าหลังเคยชินกับการกสิกรรมแบบเดิม คือ ปลูกพืชเพียงชนิดเดียว ผู้ว่าราชการจังหวัด มอบนโยบายโครงการพิเศษนโยบาย 3 น. (น้ำ นม เนื้อ) และนโยบายไร่นาสวนผสม โดย เร่งระดมเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายแรงจูงใจทุกรูปแบบ ทำนโยบายดังกล่าวให้เกิดผล ส่งเสริมให้พยายาม ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ทำกินของอำเภอแก่งคอย ด้วยเหตุที่อำเภอ แก่งคอยเป็นพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมมีโรงงานขนาดใหญ่เกิดขึ้นมาก มายดังกล่าว ทำให้ลักษณะสังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมกึ่งเกษตรกรรม กึ่งอุตสาหกรรม อำเภอมีนโยบายอำนวยความสะดวก คุ้มครองสวัสดิภาพความเป็นธรรมด้าน แรงงานแก่ประชาชนในพื้นที่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนพื้นที่ห่างไกลที่ไหลเข้าสู่ระบบ อุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามอำเภอยังมีความกังวลในเรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อย เนื่องจากแรงงานต่างถิ่นเข้ามาพักอาศัยในเขตพื้นที่มาก การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรกรรม เนื่องจากแรงงานหนุ่มสาวภาคเกษตรกรรมเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ แม้ทาง อำเภอจะเน้นนโยบายโครงการพิเศษ 2 นโยบายแล้วก็ตาม แต่ก็เชื่อว่านโยบายดังกล่าวช่วย สร้างผลผลิตส่วนรวมภาคเกษตรกรรมได้ไม่มากเท่าที่ควร ส่วนด้านสวัสดิภาพสังคมนั้น พบว่า การซื้อขายที่ดินจำนวนมาก เกษตรกรมิได้นำเงินที่ได้ไปใช้ในการลงทุนการผลิต แต่กลับนำเงิน ไปใช้สะสมสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้เกิดปัญหาด้านสวัสดิภาพ ประชาชนประสบอุบัติเหตุ จากรถจักรยานยนต์สูงมาก ปัญหาที่ทางอำเภอเป็นห่วงมากในอนาคต คือ เกษตรกรขาดแคลนที่ ทำกินและที่อยู่อาศัย (ข้อมูลสรุปอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ปี 2532)

ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม

อำเภอแก่งคอยมีประชากร 66,570 คน (พ.ศ. 2534) จำนวนคนจบการ ศึกษาภาคบังคับร้อยละ 61.03 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 42.50 มัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 35.26

สถาบันที่สำคัญทางสังคม มีโรงเรียนประถมศึกษา 48 แห่ง โรงเรียนสังกัดกรม สานักศึกษา 3 แห่ง คือ โรงเรียนแก่งคอยวิทยา โรงเรียนสองคอนวิทยา และโรงเรียน มะขามป้อมวิทยา โรงเรียนราษฎร์ 4 แห่ง โรงเรียนเทศบาล 3 แห่ง นอกจากนี้ยังมี โรงพยาบาล 1 แห่ง สถานีอนามัย 13 แห่ง วัด 76 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง ศาลเจ้า 1 แห่ง

ด้านวัฒนธรรมประเพณี เป็นแบบไทยอีสาน (สรุปข้อมูลการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดสระบุรี ปี 2533)

สถานทั่วไปทางเศรษฐกิจของตำบลชุมชนในเขตอำเภอแก่งคอย 4 ตำบล คือ ตำบลท่ามะปราง ตำบลชำผักแพว ตำบลชะอม และตำบลห้วยแห้ง กล่าวโดยสรุปดังนี้

ตำบลท่ามะปราง

เป็นตำบลที่แยกจากตำบลชำผักแพว เมื่อ พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ทั้งหมด 63,135 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบสูง พื้นที่ป่าทั้งหมดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และป่าถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี มีพื้นที่การเกษตรเพียง 17,283 ไร่ เกษตรกรมีที่ดินของตนเองร้อยละ 50 ส่วนใหญ่ทำไร่ข้าวโพด ราษฎรมากกว่าร้อยละ 70 ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง เกษตรกรทำไร่ทำนาปีละครั้ง โดยอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำตามธรรมชาติเกษตรกรจะปลูกพืชไร่อายุสั้นเป็นรายได้เสริม เกษตรกรส่วนหนึ่งเลิกทำไร่หันมาปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ตลอดทั้งปี แต่ก็ยังไม่แพร่หลายทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการครั้งแรกต้องลงทุนสูง สำหรับการเลี้ยงสัตว์พบว่าแทบทุกครัวเรือนที่มีที่ทำกินของตนเองจะเลี้ยงวัวเนื้อไว้ขายเฉลี่ยครอบครัวละ 3-5 ตัว การเลี้ยงวัวขายมี 2 ลักษณะ คือ ขุนให้ตัวโตสมบูรณ์เต็มที่แล้วขายกับเลี้ยงไว้เพื่อให้วัวตั้งท้องตกลูกหลายท้องแล้วขายทั้งฝูง มีเกษตรกร 2-3 รายที่ทำเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ 20 ตัวขึ้นไป นอกจากนี้ยังพบว่านโยบาย 3 น. (น้ำ นม เนื้อ) และไร่นาสวนผสม เจ้าหน้าที่ของทางราชการเข้ามาส่งเสริมอาชีพในชุมชน ปัจจุบันเกษตรกรหลายรายกำลังสนใจการเลี้ยงปลาในบ่อบริเวณบ้าน ระยะเริ่มต้นคาดว่า การเลี้ยงปลาน่าจะเป็นรายได้เสริมแก่เกษตรกรต่อไป

ตำบลท่ามะปรางมีประชากรวัยแรงงาน ประมาณร้อยละ 45 (อายุ 18-35 ปี) ส่วนใหญ่เข้ามาทำงานรับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอแก่งคอยและจังหวัดใกล้เคียงในลักษณะไปเช้า-เย็นกลับ ส่วนประชากรอายุ 35 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ทำงานในไร่นาของตนแล้วหางานรับจ้างทั่วไปและงานก่อสร้างทำเป็นรายได้เสริมตลอดทั้งปี ทำให้ตำบลท่ามะปรางขาดแคลนแรงงานทางการเกษตร เนื่องจากงานรับจ้างรายวันมีรายได้ดีกว่ารับจ้างทางการเกษตร โดยเฉพาะในหมู่ที่ 1 เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป

อดีตกำนันตำบลท่ามะปราง ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการทำมาหากินในตำบลท่ามะปรางว่า เกษตรกรต้องทำงานรับจ้างส่วนใหญ่ เพราะชายที่ทำกินปลดภาระหนี้สินจากนายทุนในท้องถิ่น อีกสาเหตุเนื่องจาก เกษตรกรล้าหลัง มิได้นำเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาพัฒนา ไม่สามารถเพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ให้ทันกับภาวะการตลาดและความเปลี่ยนแปลงจากภายนอก อีกทั้งนิสัยรักความสนุกชอบเล่นการพนันและกินเหล้า ทำให้หนี้สินพอกพูน ที่ดินส่วนใหญ่จึงตกแก่นายทุนและเจ้าหนี้ในท้องถิ่น 2-3 ราย นอกจากนี้ที่ดินแถบหมู่ 1 มีเอกชนจากกรุงเทพฯ มาซื้อไว้เก็งกำไรจำนวนมาก ทำสวนผลไม้โดยจ้างเจ้าของสวนเดิมดูแลทำรีสอร์ท เพราะสภาพธรรมชาติเป็นที่ราบสลับกับที่ลาดเชิงเขา เกษตรกรที่ไม่มีที่ทำกินนอกจากทำงานรับจ้างทั่วไป รับจ้างดูแลเฝ้าสวนแล้ว บ้างก็เป็นลูกจ้างชั่วคราวในรีสอร์ท บ้างก็รับผ้าโหลมาแบ่งเพื่อนบ้านเย็บส่งกรุงเทพฯ

ตำบลชำผักแพว

ตำบลชำผักแพวมีพื้นที่ทั้งหมด 53,280 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่การเกษตร 28,549 ไร่ ตอนกลางของตำบลเป็นที่ราบมีลำน้ำไหลผ่าน เกษตรกรมีที่ดินทำกินของตนเองร้อยละ 45 อิทธิพลการซื้อขายที่ดินมีผลกระทบต่อชุมชนนี้เล็กน้อย เนื่องจากรูปร่างลักษณะที่ตั้งของตำบลมีถนนลาดยางสายแก่งคอย-บ้านนา ผ่านเพียง 2 หมู่บ้าน ระยะทาง 5 กิโลเมตรเท่านั้น เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมทำนาเนื่องจากพื้นที่ราบต่ำน้ำขัง ปลูกข้าวนาปีแบบปักดำทั้งหมด บางปีถ้าฝนตกไม่ตรงฤดูกาลเกษตรกรจะทำนาแบบข้าวนาหยอดสำหรับการทำไร่นั้น ทุกหมู่บ้านมีพื้นที่ปลูกข้าวโพด การปลูกไม้ผลเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกที่สวนหลังบ้าน และจัดเป็นแปลงไร่นาสวนผสม ซึ่งจัดทุกหมู่บ้านในปี 2531-2532 ถ้ามีผลผลิตเหลือจากบริโภคในครัวเรือนจะนำไปขายตลาดในท้องถิ่น ส่วนการเลี้ยงวัวเพื่อขายเกษตรกรนิยมเลี้ยงวัวพันธุ์พื้นเมือง หมู และไก่พื้นเมืองปล่อยหากินตามธรรมชาติ

ตำบลชะอม

มีพื้นที่ทั้งหมด 113,680 ไร่ สภาพพื้นที่แต่เดิมเป็นภูเขาและป่าสงวนแห่งชาติต่อมาชาวบ้านบุกรุกป่าใช้พื้นที่ทำไร่และปลูกไม้ผล ที่ลุ่มทำนา ทุก ๆ หมู่บ้านในตำบลชะอม มีลำห้วยตามธรรมชาติ พื้นที่การเกษตรของตำบลมีประมาณร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด เกษตรกรมีที่ดินของตนเองร้อยละ 37 เนื่องจากที่ดินทำกินอยู่ในเขตป่าสงวนชาวบ้านจึงได้รับสิทธิการจับจอง

ที่ดินทำกินเท่านั้น แต่ไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำไร่ ปลูกข้าว โปดสลับกับ
 มันสำปะหลัง ส่วนพืชอื่น ๆ นั้น สภาพพื้นที่เหมาะแก่การปลูกไม้ผลมากกว่าอย่างอื่นและตลาด
 เป็นแรงจูงใจ เกษตรกรนิยมปลูกกล้วยน้ำว้า ซึ่งทำรายได้ตลอดปี ส่วนฤดูฝนนิยมปลูกไผ่ตงไผ่
 หวาน ปัจจุบันเกษตรกรกำลังเพิ่มพื้นที่ปลูกไม้ผลอื่น ๆ ได้แก่ สวนมะม่วง มะขาม ชุนนุ เงาะ
 ส้มโอ มะพร้าว ฯลฯ ตำบลชะอมจึงเป็นแหล่งส่งผลผลิตกล้วยน้ำว้าแหล่งใหญ่ ในอนาคตคาดว่า
 อาจเป็นแหล่งไม้ผลแหล่งใหญ่ของจังหวัดสระบุรี นอกจากนี้เกษตรกรยังสนใจปลูกพืชผักสวนครัว
 เพราะพืชอายุสั้น ตลาดรับซื้อมีอยู่ในท้องถิ่น ทำรายได้ดี ส่วนการเลี้ยงสัตว์นั้น เกษตรกรเพิ่ง
 เริ่มทดลองเลี้ยงโคนม สุกร แพะ แกะ ไก่ ปลา ฯลฯ และขยายพันธุ์ไม้ดอก ไม้ผลต่าง ๆ
 เพราะฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนค่อนข้างยากจน ตำบลชะอมจึงเป็นกลุ่มเป้าหมาย
 การส่งเสริมอาชีพเกษตรกร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้ามาสนับสนุน 2 นโยบายหลัก
 ดังกล่าวแล้ว ยังมีบริษัทเอกชน 2-3 บริษัทเข้ามาส่งเสริมอาชีพดังกล่าว มีจุดมุ่งหมายต้องการ
 ช่วยเหลือสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร โดยลงทุนให้ก่อน จัดนักวิชาการมาอบรมแนะนำ
 ให้ความรู้แก่เกษตรกร มีข้อผูกมัดว่าถ้าได้ผล เกษตรกรต้องชำระทุนคืนเป็นงวดตามสัญญา โดย
 ไม่คิดดอกเบี้ย เมื่อมีผลผลิตเป็นรายได้จะต้องให้บริษัทเป็นตัวแทนจำหน่ายตลาดให้ โดย
 ราคาผลผลิตขึ้นลงตามภาวะการตลาดซึ่งขณะทำวิจัยนั้น ธุรกิจบ้านจัดสรร สนามกอล์ฟ
 สวนเกษตร และรีสอร์ทกำลังได้รับความนิยมโดยทั่วไป

ตำบลห้วยแห้ง

มีพื้นที่ทั้งหมด 32,270 ไร่ ตอนกลางของตำบลเป็นที่ราบมีลำห้วยไหลผ่าน พื้นที่
 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตรใช้ทำนา เกษตรกรมีที่ดินของตนเองร้อยละ 45 ราษฎรร้อยละ
 60 ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง รายได้เสริมของเกษตรกรในเขตพื้นที่ที่มีลำห้วยธรรมชาติ
 ไหลผ่าน และสามารถใช้น้ำจากสระน้ำกสิข. เกษตรกรจะปลูกแตงกวาในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมี
 มีอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหม แม้จะทำรายได้ดี แต่ยังไม่แพร่หลาย เพราะเกษตรกรขาดความ
 รู้และไม่กล้าเสี่ยง ต้นทุนการลงทุนครั้งแรกค่อนข้างสูง

ชุมชนที่ตั้งโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย

โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอพระพุทธบาท ให้บริการทางการศึกษา แก่ชุมชนเพียงตำบลเดียว ลักษณะทั่วไปของอำเภอพระพุทธบาท และตำบลชุมชนกรณีศึกษา อธิบายโดยสรุปดังนี้

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอบ้านหม้อ และอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเมือง อำเภอเสนาให้ จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอหนองโดน จังหวัดสระบุรี

ลักษณะทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ

อำเภอพระพุทธบาทแบ่งการปกครองเป็น 9 ตำบล มีพื้นที่ทั้งหมด 287,065 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทางทิศตะวันตกและทิศใต้เป็นที่ราบลุ่ม ส่วนทางทิศเหนือและทิศตะวันออก เป็นที่ราบสูงเชิงเขา ทรัพยากรธรรมชาติมีป่าไม้ร้อยละ 25 ของพื้นที่ทั้งหมด ป่าสงวนมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นป่าเสื่อมโทรมแล้ว ทรัพยากรส่วนใหญ่เป็นแหล่งน้ำใต้ดิน และถูกใช้เพื่อการอุตสาหกรรม ลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับจังหวัดในภาคกลาง

การคมนาคม อำเภอพระพุทธบาท มีการคมนาคมทางบกอย่างเดียว มีถนนหลยโยธิน ติดต่อกับจังหวัดสระบุรีและลพบุรี

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

อำเภอพระพุทธบาทปัจจุบันมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมมากขึ้น ภาวะการลงทุนด้านอุตสาหกรรมขยายตัวสูงมากเนื่องจากพื้นที่อำเภอมีศักยภาพรองรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับอำเภอแก่งคอย คือ การคมนาคมสะดวก มีความพร้อมด้านแรงงาน และมีหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ในอำเภอพระพุทธบาทได้แก่ ชุมสายโทรคัพท์ ไปรษณีย์โทรเลข สำนักงานการประปาและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค โรงพยาบาล ธนาคาร ฯลฯ

อาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและทำไร่ การเกษตรส่วนใหญ่อาศัยน้ำตามฤดูกาลเพราะไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน การขาดแคลนแหล่งน้ำ ทำให้ผลผลิตไม่สู้ดีนัก เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อ สุกร ไก่ เพื่อเป็นรายได้เสริม

อาชีพอุตสาหกรรม ประชากรประกอบอาชีพอุตสาหกรรมร้อยละ 30 อำเภอพระนุกบาทมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ 25 โรง ได้แก่ โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โรงงานอาหารสัตว์ โรงงานโม่บดและย่อยหิน โรงงานผลิตซีเมนต์ขาว ปูนขาว ปูนมาร์ล ปูนพลาสเตอร์ โรงงานกระเบื้องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ การขยายตัวของอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่ออาชีพการเกษตร เนื่องจากขาดองค์กรและกลไกการบริหาร ควบคุมดูแลการใช้ทำให้เกิดความขัดแย้งเรื่องการใช้น้ำระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้การซื้อขายที่ดินทำให้พื้นที่การเกษตรบางส่วนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์อื่น เกษตรกรส่วนหนึ่งเริ่มขาดความสนใจประกอบอาชีพการเกษตร โดยเฉพาะแรงงานหนุ่มสาว และแรงงานวัยกลางคนที่ยากจนในชนบท ซึ่งเคยเป็นแรงงานเกษตรกรรม ส่วนใหญ่หันไปทำงานโรงงานที่ไม่จำกัดระดับความรู้ และโรงงาน ซึ่งอัตราค่าจ้างรายวันสูงและมีงานทำตลอดปี ปัจจุบันแรงงานหนุ่มสาวในท้องถิ่นส่วนหนึ่ง เริ่มได้รับการศึกษาสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับจะไปทำงานในเขตอำเภอ และโรงงานอุตสาหกรรมใกล้เคียง อย่างไรก็ตาม แรงงานท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงมีคุณภาพต่ำ ทำให้ขาดโอกาสเข้าสู่งานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นงานที่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพมากขึ้น

ดังนั้นผลกระทบของอำเภอพระนุกบาทที่คาดว่าจะเกิดตามมาคือ ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จะรองรับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาด้านการบริหารทรัพยากรน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเกษตร อุตสาหกรรมและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ (แผนพัฒนาชนบทจังหวัดสระบุรี พ.ศ. 2535)

ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม

อำเภอพระนุกบาท มีประชากร 56,645 คน (พ.ศ. 2534) จำนวนคนจบการศึกษาภาคบังคับร้อยละ 66.5 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 46.5 มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าร้อยละ 35 ผู้กำลังศึกษาต่อระดับต่าง ๆ ร้อยละ 15.8

สถาบันสำคัญทางสังคม มีโรงเรียนประถมศึกษา 41 แห่ง โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 2 แห่ง โรงเรียนราษฎร์ 2 แห่ง โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนปริยัติธรรม วิทยาลัยการอาชีพสระบุรี โรงพยาบาลพระพุทธบาท สถานือนามัย 9 แห่ง วัด 541 แห่ง สำนักสงฆ์ 17 แห่ง และศาลเจ้า 4 แห่ง

ด้านวัฒนธรรมประเพณี มีทั้งที่เกี่ยวข้องกับลัทธิความเชื่อ พุทธศาสนา และการทำมาหากิน งานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับลัทธิความเชื่อ ได้แก่ งานประเพณีแห่เจ้าพ่อเซตอก เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้แก่ งานเทศกาลนมัสการรอยพระพุทธรบาท งานทำบุญตักบาตรดอกไม้ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ได้แก่ ประเพณีแห่พระเขี้ยวแก้ว

สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจของตำบลชุมชน

ตำบลนุกร่างมีพื้นที่ทั้งหมด 8,800 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงทำการเกษตร เกษตรกรมีที่ดินของตนเองร้อยละ 12 ส่วนใหญ่เป็นประชากรวัยแรงงาน ประกอบอาชีพการเกษตรและปลูกข้าวฟ่าง มันแกวเป็นรายได้เสริม พ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อผลผลิตทางการเกษตรถึงที่ ส่วนการปลูกไม้ผลและพืชผักสวนครัว ปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนและถ้ามีเหลือจะนำไปขายตลาดในท้องถิ่น การเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรสนใจเลี้ยงวัวเนื้อเพื่อขายกันมาก เพราะให้ผลตอบแทนการลงทุนค่อนข้างแน่นอนและคุ้มค่ากว่าการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ ส่วนราษฎรที่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง นั้นมีประมาณร้อยละ 35

สำหรับลักษณะเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนพระมงคลวิทยานัน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลของชุมชน อาชีพหลักทำไร่ ข้าวโพด ปลูกมันแกว เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินของตนเองโดยเฉลี่ยเกินกว่าครอบครัวละ 20 ไร่ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังมีที่ดินทำกินนอกหมู่บ้านหลายแห่ง บางครั้งเกษตรกรค้างแรมนอกหมู่บ้านเป็นแรมเดือนเพื่อทำการเกษตรนอกหมู่บ้าน เมื่อเสร็จงานจะกลับเข้ามาอยู่อาศัยตามปกติ ชาวไร่แต่ละครัวเรือนมีผลผลิตในฤดูกาลเก็บเกี่ยวค่อนข้างมาก เนื่องจากพื้นที่ทำกินมีมากนี้เอง การขายผลผลิตจึงต่างกับหมู่บ้านอื่น ๆ กล่าวคือ เกษตรกรจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัทพืชพันธุ์และเข้ารับการอบรมความรู้วิธีปลูก การบำรุงดูแลรักษา เกษตรกรสามารถตัดความกังวลเรื่องราคาผลผลิต เพราะบริษัทผู้ขายรับซื้อในราคาประกันและรับภาระค่าใช้จ่าย

ทั้งหมด แต่จะมีผลเสียตรงที่ทุก ๆ คราวเรือนมีผลผลิตขายในเวลาพร้อม ๆ กันหรือใกล้เคียงกัน การรอบริษัทมารับซื้อผลผลิตจึงต้องใช้วิธีจับฉลากตามลำดับ อย่างไรก็ตามพบว่า ชาวไร่ประสบปัญหาการหาแรงงานรับจ้างในช่วงทำรุ่น (ดายหญ้า) และหักข้าวโพด (เก็บเกี่ยวผลผลิต) เกษตรกรแก้ปัญหาโดยรวมกลุ่มและนัดช่วยแรงกันในกลุ่มแล้วจ่ายค่าจ้างรายวัน ผู้จ้างต้องหารถบริการรับส่งผู้มาช่วยงาน ส่วนการเลี้ยงวัวนั้นเกษตรกรไม่นิยมปล่อยวัวหากินตามธรรมชาติ เพราะเกรงจะเกิดความเสียหายแก่ผลผลิตในไร่นา เกษตรกรนิยมตัดหญ้ามาเลี้ยงวัวในคอก เกษตรกรจะปลูกโรงเรือนในรั้วบ้านสำหรับเลี้ยงวัวโดยเฉพาะและกลางคืนจะสวมหม้อไล่แมลง และกางมุ้งให้วัวนอน ชุมชนนี้ปัจจุบันแม้เกษตรกรจะมีที่ทำกินมาก แต่คนรุ่นหลังไม่นิยมอาชีพทำไร่และเกษตรกรก็สนับสนุน โดยให้เหตุผลว่างานไร่เป็นงานหนัก ราคาผลผลิตและรายได้ไม่แน่นอนต้องขึ้นอยู่กับฝนฟ้า แต่จะสนับสนุนคนรุ่นใหม่ทำงานในโรงงานบริเวณใกล้เคียง ชาวบ้านเกือบทุกบ้านจะมีรถจักรยานยนต์ไว้สำหรับขับขี่ไปทำงาน ทำไร่ รถจักรยานยนต์จึงเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ส่วนแรงงานหนุ่มสาวที่ทำงานโรงงานใกล้บ้านในจังหวัดใกล้เคียง บริษัทจะมีรถสวัสดิการรับส่ง คนรุ่นหลังในหมู่บ้านที่ได้รับการศึกษาปัจจุบันประกอบอาชีพหลากหลายตามวุฒิทางการศึกษา เช่น กลุ่มที่จบการศึกษาสายอาชีพจะทำงานในโรงงาน คนที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นิยมเป็นลูกจ้างประจำในหน่วยงานราชการ เขตเทศบาล โรงพยาบาลเนื่องจากเห็นว่างานราชการเป็นงานสบายและมีเกียรติ นอกนั้นไปทำงานโรงปูน โรงงานแปรรูปอาหาร คนในหมู่บ้านเริ่มมีวุฒิการศึกษาอาชีพอื่น ๆ เช่น ครูพยาบาล ฯลฯ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยาเป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบลของชุมชน ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งขึ้นเมื่อ 10 เมษายน 2528 การจัดตั้งโรงเรียนมีข้อตกลงกับชุมชนว่าจะต้องหาที่ดินให้กับกรมสามัญศึกษาสร้างโรงเรียน ชุมชนจึงติดต่อประสานงานกับ คุณจิตต์ ใจดี ขอบริจาคที่ดินและอาคารสนับสนุนการเรียนการสอน 1 หลัง และติดต่อผู้มีจิตศรัทธาบริจาควัสดุ สิ่งของอื่น ๆ อีกมากมาย ครั้งแรกจังหวัดแต่งตั้งให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนนุแควิทยามาช่วยดำเนินการประสานงานชุมชนร่วมกับอาจารย์ใหญ่โรงเรียนนุแควิทยารักษาการตำแหน่งครูใหญ่โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา และ พ.ศ. 2531 กรมสามัญศึกษาอนุมัติให้โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา เป็นแม่แบบโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 - ปัจจุบัน(พ.ศ. 2534) โรงเรียนมีจำนวนนักเรียน 652 คน ครู-อาจารย์ 29 คน อัตราครูขาดแคลน 6 อัตรา

ตารางที่ 5 จำนวนนักเรียน ครู-อาจารย์โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา 2528-2534

ปีการศึกษา	นักเรียน	ครูอาจารย์
2528	35	4
2529	103	6
2530	178	6
2531	394	13
2532	550	24
2533	709	27
2534	652	29

ที่มา : สารสนเทศโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา พ.ศ. 2534

โรงเรียนสู่ชุมชน : ที่มาของโครงการส่งเสริมการศึกษาอาชีพของโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนระยะเริ่มก่อตั้ง พ.ศ. 2528 โรงเรียนยัง
ไม่มีความพร้อมทุก ๆ ด้าน ประกอบกับโรงเรียนเกิดจากความต้องการของชุมชน ผู้บริหารมี
มนุษยสัมพันธ์กับชุมชนมาตั้งแต่แรกเริ่ม ครุมีจำนวนน้อย โรงเรียนต้องพึ่งพาชุมชนและชาวบ้าน
รวมถึงอาหารการกินและที่นั้กสำหรับครู ทำให้โรงเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนโดย
เฉพาะชุมชนที่ตั้งของโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังได้อาศัยอดีตสารวัตรกำนันนายใบบัว
บุญคุ้ม นำคณะครูออกสำรวจชุมชน ทำความรู้จักกับคนในชุมชนใกล้เคียง

โครงการโรงเรียนชุมชนเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 โรงเรียนพยายามบูรณาการ
เรียนการสอนสู่ชุมชน โดยจัดระบบชั้นเรียน นักเรียนบ้านใกล้กันอยู่ห้องเดียวกัน จัดการเรียน
ภาคทฤษฎีวิชาการในระบบโรงเรียน 4 วัน/สัปดาห์ ที่เหลืออีก 1 วัน นักเรียนจะปฏิบัติ
กิจกรรมกลุ่มวิชาการงานอาชีพที่บ้านหรือในชุมชนภายใต้การนิเทศของครูและการดูแลของผู้ปกครอง
ต่อมา พ.ศ. 2530 โรงเรียนได้ปรับงานวิชาชีนสู่ชุมชนเป็นโครงการพัฒนาการเรียนการสอน
วิชาชีพ (2530-2532) และในพ.ศ. 2531 ได้นำชุดการเรียนด้วยตนเองมาใช้ในระบบ
โรงเรียนลดบทบาทการสอนหน้าชั้นของครูลง การปฏิบัติกิจกรรมนี้โรงเรียนมีวัตถุประสงค์ต้อง
การให้นักเรียนบ้านใกล้กันรวมกลุ่มทำกิจกรรมอาชีพหารายได้ระหว่างเรียน เพื่อแบ่งเบาภาระ
ผู้ปกครอง บางครั้งรวมกลุ่มนักเรียนออกพัฒนาชุมชนโดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ผลการ
ออกนิเทศไม่ทั่วถึง การขอความร่วมมือจากผู้ปกครองช่วยประเมินผลเป็นไปได้ยาก เนื่องจากผู้
ปกครองต้องทำงานในไร่นา ทำงานรับจ้างทุกวัน นักเรียนเมื่อลับหลังครูไม่เชื่อฟังผู้ปกครอง
ประกอบกับการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติทำความเข้าใจกับนักเรียนผู้ปกครองไม่ชัดเจน โดย
ผู้ปกครองเข้าใจว่าวันที่โรงเรียนให้ฝึกปฏิบัติงานที่บ้านในชุมชนเป็นวันหยุด จึงพาลูกหลานออก
ทำงานในไร่นา หารายได้รับจ้างทำ บ้างก็ทำกิจธุระให้ผู้ปกครอง บ้างก็ออกเที่ยวเตร่ นอกจากนี้
การสุมตัวอย่างเพื่อนิเทศงานนักเรียนระยะหลังไม่ทั่วถึง เพราะมีครูสตรีบรรจุใหม่หลายคน
ออกชุมชนไม่สะดวก ขาดประสบการณ์งานชุมชน ขาดแคลนยานพาหนะ ผู้ปกครองส่วนหนึ่ง
ไม่เข้าใจนโยบายโรงเรียนต้องการให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอน 5 วัน/สัปดาห์ เหมือน
โรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ ทั่วไป

ในพ.ศ. 2531 โรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นแม่แบบโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา (2530-2534) มุ่งเน้นให้นักเรียนเขตพื้นที่ยากจนมีโอกาสศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจึงสำรวจศึกษาสภาพชุมชนในเขตพื้นที่บริการ พบว่านักเรียนร้อยละ 65 ต้องการศึกษาต่อ แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการใช้แรงงานในครอบครัว และปัญหาการคมนาคม เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อ โรงเรียนจึงขอความอนุเคราะห์คนในชุมชนที่มีรถช่วยเหลือรับ-ส่งนักเรียนที่ต้องการมาเรียนเป็นประจำ ผู้ปกครองจ่ายค่ารถรายเดือน ส่วนนักเรียนที่มีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจและต้องช่วยแรงงานในครอบครัว . โรงเรียนอาศัยห้องเรียนโรงเรียนประถมในชุมชน และศาลาวัดเปิดสอนแบบกึ่งระบบโรงเรียนเป็นโรงเรียนสาขาและศูนย์การเรียน ดังนั้นโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจึงมีหลักการ มาตรการ แนวปฏิบัติจุดมุ่งหมายต่อเนื่องและสอดคล้องกับอุดมการณ์เดิมของโรงเรียนที่ต้องการจัดการศึกษาสู่ชุมชนให้นักเรียนได้บูรณาการสิ่งที่เรียนมาได้ช่วยเหลือตนเองและครอบครัว

นอกจากนี้ โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม มพขส. (2532-2534) ส่งเสริมกิจกรรมการประกอบอาชีพและมีรายได้ระหว่างเรียน โดยโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมกิจกรรมการเลี้ยงปลา กิจกรรมการตัดเย็บเสื้อผ้า และกิจกรรมการขยายพันธุ์พืช ในปี พ.ศ. 2533 โรงเรียนประสานโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมเข้ากับโครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบท โดยติดต่อวิทยาลัยเกษตรเพชรบูรณ์จัดครูสอนนักเรียนกลุ่มหารายได้เกษตรกรกรรมชั้น ม.1 และนักเรียนโรงเรียนสาขา

โครงการส่งเสริมการศึกษาอาชีพ มีส่วนทำให้คนในชุมชนส่วนหนึ่งมีโอกาสช่วยเหลือสนับสนุนการจัดกิจกรรมอาชีพในชุมชน ผู้ปกครองได้พบครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างความสัมพันธ์ความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน ส่วนโครงการมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม (มพขส.) กิจกรรมขยายพันธุ์พืชใช้การโรงเป็นวิทยากรท้องถิ่น โรงเรียนอาศัยไร่เอกชนเป็นแหล่งสาธิตประกอบการเรียนภาคทฤษฎี ปีการศึกษา 2533 แม้มูลนิธิของเอกชนมีส่วนสนับสนุนวิทยาลัยเกษตรเพชรบูรณ์ นำกิ่งตอน กิ่งพันธุ์มะม่วง มะขามหวาน ทำสวนไม้

เริ่มต้นในโรงเรียนและที่โรงเรียนสาขา แต่ลักษณะดิน สภาพดินฟ้าอากาศการดูแลรักษาและการปรับใช้ประโยชน์จากพื้นที่มีส่วนทำให้ไม่เริ่มต้นส่วนหนึ่งถูกไถทิ้ง ปัจจุบันคงเหลือประมาณร้อยละ 10 เท่านั้น สำหรับกิจกรรมการตัดเย็บเสื้อผ้าอาหารและขนม ดำเนินการได้ผลระยะแรก ปี 2533 นางบประมาณของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนสระบุรี มาซื้อจักรเย็บผ้า และวัสดุอุปกรณ์ นำนักเรียนในระบบโรงเรียนและนักเรียนกึ่งระบบโรงเรียนในโรงเรียนสาขามาสอนวิชาชีวะ ดูประหนึ่งว่าโรงเรียนสามารถจัดศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนสอนวิชาชีวะตัดเย็บเสื้อผ้าแก่ชุมชนได้ระดับหนึ่ง แต่การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากวิทยากรท้องถิ่นย้ายภูมิลำเนาไปที่จังหวัดอื่น

กิจกรรมอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนในชนบทที่โรงเรียนยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบันมี 3 กิจกรรม คือ โครงการอาชีพศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบท กิจกรรมการขยายพันธุ์พืช และกิจกรรมการเลี้ยงปลาเพาะพันธุ์ปลาจำหน่าย เหตุที่กิจกรรมดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากโครงการมีหลักสูตรและแผนการดำเนินงานทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างชัดเจนต่อเนื่อง และนักเรียนมีผู้สมัครวิชาชีวะ(พิเศษ) เสริมแรงจูงใจ ส่วนกิจกรรมการขยายพันธุ์พืชมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากวิทยากรชาวบ้านมาช่วยสอนอย่างสม่ำเสมอ สำหรับกิจกรรมการเลี้ยงปลาเพาะพันธุ์ปลาจำหน่าย ผู้บริหารให้ความสำคัญเป็นกิจกรรมอาชีพที่เป็นหน้าตาของโรงเรียน ตามนโยบายที่ต้องการให้โรงเรียนเป็นศูนย์ส่งเสริมวิชาการวิชาชีวะชุมชน ซึ่งมีนักเรียนกลุ่มหารายได้เกษตรและกิจกรรมให้เห็นเป็นรูปธรรม และปัจจุบันคนในชุมชนที่เริ่มสนใจการเลี้ยงปลาตามนโยบาย 3 น. (น้ำ นม เนื้อ) มีรัฐและเอกชนสนับสนุน คนในชุมชนส่วนหนึ่งมาปรึกษาปัญหาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้กับครูเกษตร พร้อมทั้งรับความรู้ในฐานะโรงเรียน เป็นแหล่งวิทยากรในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสถาบันในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

จากประสบการณ์จัดการศึกษาอาชีพสู่ชุมชนที่ผ่านมา โรงเรียนรับรู้ว่าคุณปกครองส่วนหนึ่งไม่เข้าใจนโยบายและลักษณะการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน โรงเรียนเข้าใจสภาพข้อจำกัดของโรงเรียนว่าครูบรรจุใหม่กว่าครึ่งหนึ่งของครูทั้งหมดขาดประสบการณ์งานชุมชน ดังนั้นในภาคเรียนที่ 1/2534 โรงเรียนจึงดำเนินโครงการโรงเรียนสู่ชุมชน 2 ครั้ง ที่ชุมชนบ้านบึงไม้ ตำบลชะอม และที่ชุมชนบ้านห้วยแห้ง ตำบลห้วยแห้ง การนำคณะครูสู่ชุมชนแต่ละครั้ง โรงเรียนประสานงานกับชุมชนกลุ่มเป้าหมายครั้งละ 2-3 หมู่บ้าน โรงเรียนอาศัยผู้นำชุมชน กรรมการศึกษาของโรงเรียน และผู้ปกครองที่โรงเรียนคุ้นเคยในชุมชนต่าง ๆ เป็นผู้ประสานงานผู้ปกครองรวมตัวกันในชุมชน สร้างความสัมพันธ์กันโดยรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน และโรงเรียนใช้โอกาสนี้ประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจการจัดกิจกรรมโครงการสำคัญของโรงเรียน และกิจกรรมอาชีพอิสระพร้อมกับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อสงสัยขอความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน

ในส่วนที่เป็นปัญหาอุปสรรคและข้อสังเกตที่ได้จากการจัดโครงการโรงเรียนสู่ชุมชนแต่ละครั้งพบว่า ผู้ปกครองในพื้นที่เป้าหมายบางคนมาร่วมกิจกรรมไม่ได้เพราะภาระหน้าที่งานในไร่นาไม่เสร็จ ผู้ปกครองมีภาระต้องหุงหาอาหารมือเย็นให้สมาชิกในครอบครัว การเข้าชุมชนช่วงฤดูฝนเกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำหลาก การเดินทางมาร่วมกิจกรรมเวลาค่ำคืนไม่สะดวก ในส่วนของครูนั้นแม้โรงเรียนไม่บังคับครูทุกคนต้องร่วมกิจกรรม ครูที่อาศัยบ้านพักครูทุกคนจำเป็นต้องร่วมกิจกรรมทุกครั้งตามสภาพบังคับและตามหน้าที่ ส่วนครูที่อาศัยในชุมชนอำเภอใกล้เคียง แม้จะมีภาระกิจส่วนตัว และภาระครอบครัว จำเป็นต้องร่วมกิจกรรมบ้างในบางครั้ง คณะครูและชุมชนจะให้ความสำคัญกับครูใหญ่ในบทบาทการเป็นผู้นำคณะครูและผู้นำในการพบกับผู้ปกครองในชุมชน นอกจากนี้ ยังพบว่าครูใหญ่และครูโรงเรียนประถมในพื้นที่เป้าหมายที่มาร่วมกิจกรรมสามารถถ่ายทอดสภาพปัญหาและข้อสงสัยของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนมัธยมศึกษาได้ชัดเจนในระดับหนึ่ง และการที่โรงเรียนประสานงานเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าแก่งคอยเข้าร่วมโครงการ

กับนักเรียนกลุ่มการทำงานอาชีพไฟฟ้า บริการซ่อมแซมไฟฟ้าตามบ้าน ทำให้นักเรียนสามารถหาประสบการณ์ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่การไฟฟ้า และกิจกรรมงานบริการของโรงเรียนได้รับความสนใจจากชุมชนมากกว่าที่โรงเรียนจะดำเนินการตามลำพัง

ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนมัธยมศึกษา กับสถาบันการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน

เขตพื้นที่บริการของโรงเรียน 4 ตำบล ส่วนใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาจะนำนักเรียนมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียน เช่น กิจกรรมงานสุนทรภู่ กิจกรรมสาริตการผสมเทียม ปลาตุ๊ก สำหรับกิจกรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาสู่โรงเรียนประถมศึกษาพบว่ามีการติดตามนักเรียนกลุ่มเป้าหมายศึกษาต่อครุมีโอกาสนำเข้าชุมชนสัมพันธ์ผู้ปกครองนักเรียนด้วยงานในหน้าที่ เพื่อการรายงานผลการติดตามแก่ผู้บริหาร เพื่อจัดดำเนินการต่อไป ข้อสังเกตที่ได้ ครูทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบเข้าชุมชนร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยฝ่ายแนะแนวจะแบ่งข้อมูลตามเขตพื้นที่ ครูในพื้นที่หรือครูที่ชำนาญงานชุมชนจะเป็นผู้นำคณะครูใหม่เข้าชุมชน ส่วนสถาบันการศึกษานอกชุมชนได้แก่วิทยาลัยเกษตรเพชรบูรณ์ มีความสัมพันธ์กันโดยประสานการจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาอาชีพร่วมกัน ดังได้กล่าวมาแล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับวัด

ผู้บริหารสนับสนุนครูทุกรายวิชาพยายามจัดการศึกษาโดยใช้สถานประกอบการและวิทยากรท้องถิ่น ปี พ.ศ. 2533 พระวัดเขาลาดวนาราม ตำบลห้วยแห้ง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี อาสาสมัครสอนวิชาพุทธศาสนานักเรียนชั้น ม.3 เพื่อเผยแพร่พุทธศาสนาและนักเรียนต้องใช้ข้อสอบของศูนย์ส่งเสริมการศึกษาและการปฏิบัติในพระสังฆราชูปถัมภ์ นอกจากนี้ท่านยังได้ประสานงานคณะสงฆ์จัดเข้าค่ายจริยธรรมในโรงเรียน ผลการเข้าค่ายจริยธรรมผู้บริหารเห็นว่า "เหมือนปลุกไม้ในป่า" ไม่เห็นผล เพราะนักเรียนคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนนักเรียนจบ ม.3 แล้ว ครูติดตามผลพฤติกรรมจริยธรรมนักเรียนในชุมชนไม่ได้ ดังนั้นภาคเรียนที่ 1/2534 โรงเรียนจึงจัดเข้าค่ายจริยธรรมนักเรียน ม.1 ที่วัดในชุมชนใกล้เคียง นับได้ว่ากิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรมเป็นความพยายามของโรงเรียนที่ต้องการให้ครูพัฒนากิจกรรมการสอนโดยใช้สถานประกอบการและวิทยากรท้องถิ่น นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ

วัดในชุมชน โรงเรียนนำนักเรียนไปทำกิจกรรมตามประเพณีที่วัดเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน และนิมนต์พระในชุมชนมาประกอบพิธีทอดผ้าป่าโรงเรียน เพื่อนำเงินที่ได้สร้างโรงอาหาร ในการนี้โรงเรียนได้รับบริจาคเงินสมทบทุนจากเจ้าอาวาสวัดดอนดิน กิ่งอำเภอดอนดิน จังหวัดสระบุรีด้วย

ข้อสังเกตที่ได้ จากการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าโรงเรียน

คนที่มาร่วมกิจกรรมส่วนหนึ่งเป็นคนที่มีโอกาสติดต่อกับโรงเรียนบ่อย เป็นกรรมการการศึกษา เป็นผู้มีอุปการะคุณช่วยเหลือโรงเรียนมาโดยตลอด เป็นคนในชุมชนใกล้เคียง และคนนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนของมูลนิธิเอกชน ผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมน้อยมาก สาเหตุเพราะการคมนาคมไม่สะดวก จัดกิจกรรมช่วงงานในไร่นามีมาก วิธีการทำจดหมายตอบรับติดต่อกับผู้ปกครองไม่ชัดเจน ครูที่มีหน้าที่ฝ่ายต้อนรับจัดบรรยากาศการต้อนรับแบบคนเมือง คือจะเชิญแขกไปนั่งในสถานที่ที่จัดรับรอง แต่ปรากฏว่าผู้ปกครองที่มาทุกคนจะนั่งพักที่ม้าหินใต้ต้นไม้ ซึ่งปกติโรงเรียนจัดสำหรับนักเรียนพักผ่อน ครูทุกคนได้รับคำสั่งมีหน้าที่กิจกรรมนี้ แต่บางกิจกรรมถ้าครูเตรียมงานเสร็จก่อนวันงาน ไม่ต้องอยู่ร่วมกิจกรรม ในวันงานพิธี ครูที่ต้องอยู่ร่วมกิจกรรมคือครูฝ่ายอาหารและฝ่ายต้อนรับ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานเอกชน

โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานเอกชนในท้องถิ่นเช่น บริษัทปูนซีเมนต์ บริจาคบ่อกระเบื้อง โฉ่สัง สนับสนุนกิจกรรมอาชีพการเลี้ยงปลา เพาะพันธุ์ปลา อย่างต่อเนื่อง ปี 2533 และ 2534 นอกจากนี้บริษัทเอกชนที่จัดรายการสารคดีส่งเสริมการเกษตรได้มาติดต่อขอถ่ายทำการเลี้ยงปลาในบ่อกระเบื้อง โฉ่สังของโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพของโรงเรียนแก่สื่อมวลชนต่อไป การสร้างความสัมพันธ์กับเอกชนภายนอก ปี.ศ. 2533 โรงเรียนติดต่อกับมูลนิธิของเอกชน เข้ามาส่งเสริมอาชีพในชุมชนและจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการรักษาคนในชุมชนฟรี โดยครูในโรงเรียนจะร่วมกับคณะแพทย์ทำงานในชุมชนเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนทุกครั้ง ระเบียบแรกมูลนิธิฯ จัดครูสอนภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น และสอนทำอาหารแก่ครู-นักเรียนในลักษณะกลุ่มสนใจ เพื่อให้สอดคล้องกับการประสานงานศูนย์

การศึกษานอกโรงเรียนที่ให้โรงเรียนจัดหาวิทยากรและกลุ่มสนใจตั้งได้กล่าวมาแล้ว ภาคเรียนที่ 1/2534 มูลนิธิมาประสานงานกับครูจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการชุมชนเพียงครั้งเดียว นอกจากมูลนิธิได้บริจาคเงินสมทบทุนทอดผ้าป่าโรงเรียนแล้ว ที่ผ่านมามูลนิธิยังได้สนับสนุนหางานให้นักเรียนที่จบชั้น ม.3 ส่วนหนึ่งที่เรียนดี ความประพฤติดีแต่ยากจนได้ทำงานในโรงงานของสมาชิกมูลนิธิด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสภาตำบล

โรงเรียนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์การทางการปกครองในท้องถิ่น เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนกับผู้เข้าชมชนสนับสนุนนัการ เมืองระดับท้องถิ่นคนละกลุ่มและการเลือกตั้งกำนันที่ผ่านมา ผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งคนละกลุ่มกับกำนันคนปัจจุบัน

ข้อสังเกตที่ได้

1. การถูกฆ่าตายโดยไม่ทราบสาเหตุของอดีตสารวัตรกำนัน ซึ่งเคยเข้ามาคลุกคลีกับครูในโรงเรียนและนำคณะครูทำความรู้จักกับชุมชน ทำให้ผู้บริหารและครูสะเทือนขวัญ และเป็นสาเหตุให้โรงเรียนต้องขออนุมัติกรมสามัญศึกษาให้มีตำแหน่งยามในโรงเรียน

2. การนำคณะครูออกชุมชนในโครงการโรงเรียนสู่ชุมชน ภาคเรียนที่ 1/2534 ชุมชนเป้าหมายเป็นชุมชนพื้นที่บริการของโรงเรียนรอบนอก ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นชุมชนเป้าหมายสุดท้าย เพราะผู้บริหารไม่มั่นใจว่า ผู้เข้าชมชนคอยจับตาดูความเคลื่อนไหวของโรงเรียนในการเข้าชมชนอย่างไร

3. การขอความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษา ผู้บริหารจะติดต่อขอความช่วยเหลือจากบุคลากร องค์การภายนอกชุมชนมากกว่าภายในชุมชน เช่น ติดต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสระบุรี ของบพัฒนาจังหวัดมาพัฒนาสนามกีฬาโรงเรียนให้เป็นสนามกีฬาของอำเภอ การประสานงานศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ใช้สถานที่ในโรงเรียนเป็นศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพในลักษณะกลุ่มสนใจ

แม้โรงเรียนจะมีโครงการโรงเรียนสู่ชุมชน นำคณะครูสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พื้นที่บริการของโรงเรียนแต่การคมนาคมไม่สะดวก โรงเรียนและครูมีข้อจำกัดดังกล่าวมาแล้ว ครูส่วนใหญ่ไม่ใช่ครูในพื้นที่ โรงเรียนจึงมีครูอาศัยบ้านพักครูกว่าร้อยละ 50 ชีวิตประจำวัน ครูส่วนหนึ่งจะพักอยู่โรงเรียนเฉพาะช่วงทำงานวันจันทร์-ศุกร์ เมื่อถึงวันหยุดครูที่มีภูมิลำเนา จังหวัดใกล้เคียงจะไปทำกิจกรรมนอกชุมชนและกลับบ้าน ขณะพักอยู่ที่โรงเรียนครูจะซื้อข้าวปลาอาหารจากร้านค้า ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนแก่งคอย-บ้านนา ซึ่งอยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 500 เมตร ครูจึงไม่มีโอกาสเดินทางผ่านเข้าไปในหมู่บ้านเลย ถ้าไม่มีกิจกรรมในชุมชน

อาจารย์ท่านหนึ่งแสดงความคิดเห็นในฐานะมีประสบการณ์งานชุมชนและรับผิดชอบงานชุมชนว่า

"โครงการพัฒนางานวิชาชีวะสู่ชุมชน โครงการดีเอื้อต่อชุมชน การพึ่งผู้ปกครอง ตอนคุยกันให้ความร่วมมือดี แต่พอทำจริง ๆ ไม่ได้ผล แรก ๆ ผู้ปกครองร่วมมือดี แบบประเมินภาคปฏิบัติงานในชุมชนระยะหลังเด็กตรวจเช็คเอง หลักการดี ทางปฏิบัติทำไม่ได้ โครงการให้นักเรียนทำนาเก็บเงินหารายได้ระหว่างเรียน ปัญหาหนี้สินผู้ปกครองต้องนำเงินไปใช้หนี้ การทำโครงการงานอาชีพในชุมชนระบบ การนิเทศต้องดี และรัดกุม ไม่เช่นนั้นละ เพราะการทำโครงการที่บ้านครูลืม เด็กไม่ได้ปรึกษา เด็กสื่อความหมายผู้ปกครองผิด วันที่โรงเรียนให้ปฏิบัติวิชาชีวะในชุมชนกลายเป็นวันหยุด การทำแบบประเมินไม่ได้ผล การปฏิบัติกิจกรรมวิชาชีวะขึ้นอยู่กับครู ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวหนังสือ ตอนครูไปติดตามเด็กทำดี พ่อครูให้พ่อแม่ติดตาม เด็กปรับตัวไม่เชื่อฟังพ่อแม่"

อาจารย์ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับครูในการปฏิบัติงานชุมชนว่า

"ผมเองไม่คิดว่ามีโรงเรียนอย่างนี้ โรงเรียนที่ต้องออกทำงานชุมชน ผมทำงานนี้ได้เพราะผมเป็นครูชายโสด เป็นครูเกษตร เป็นลูกชานา ระยะเวลา ผมต้องมีพี่เลี้ยง ลูกใบบัว บุญคุ้ม อดีตสารวัตรกำนัน ซึ่งตายไปแล้ว และเราต้องใช้เวลาจึงจะรู้จักกับชุมชน ครูโรงเรียนเรามาจากต่างท้องถิ่น ต่างสิ่งแวดล้อมให้ครูเข้าชุมชนไม่รู้จะคุยอะไร ครูมักตั้งบ้อมตัวเองว่าอยู่ไม่นาน คิดว่าอยู่ชั่วคราว การออกชุมชนक्रमองว่าไม่ไปชุมชนก็อยู่ได้ ครูชอบเปรียบเทียบงานในโรงเรียนกับโรงเรียนแก่งคอยซึ่งเป็นโรงเรียนเจริญกว่า ครูทำงานหนักแทนที่จะภูมิใจ เปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นเกิดท้อใจ"

อาจารย์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับนโยบายของโรงเรียนว่า "กรมสามัญศึกษาจะบุงบวมแต่ละปี งานที่ทำอยู่ไม่ต่อเนื่อง เพราะพอบวมผมต้องทำงานอื่นทำตามนโยบาย งานเก่าค่อย ๆ เลือนไป หันไปจับงานใหม่ จึงไม่มีโอกาสปรับงานเก่าให้ดีขึ้น"

ปัจจุบันผู้บริหารมอบอำนาจให้ผู้ช่วยครูใหญ่บริหารงานในโรงเรียนส่วนใหญ่ ผู้บริหารปรับบทบาทตนเองใหม่ในการทำงาน โดยจะทำหน้าที่กระตุ้นติดตามการดำเนินงานภายในโรงเรียน และเป็นวิทยากรเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียนในการเป็นแม่แบบโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบุคคลภายนอกทั่วไป นอกจากนี้ยังรับบทบาทเป็นวิทยากรภายนอกให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ออกนิเทศงานการศึกษาอาชีวะแก่โรงเรียนต่าง ๆ

โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย

โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยเป็นโรงเรียนเกิดจากหลวงปู่ เจ้าอาวาสวัดในชุมชน ต้องการบริจาคเงินซื้อที่ดินสร้างโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษาในหมู่บ้านเริ่ม

เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. 2515 เป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอพระพรหมบาท
 ปัตตุมารวมสามัญศึกษาอนุมัติให้ตั้งเป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบล ปัจจุบันมีนักเรียน 327 คน
 ครู-อาจารย์ 22 คน อัตราครูเกิน 4 อัตรา

ตารางที่ 6 จำนวนนักเรียน ครู-อาจารย์โรงเรียนพระมงกุฎวิทยา
 2529-2534

ปีการศึกษา	นักเรียน	ครูอาจารย์
2529	88	9
2530	104	9
2531	154	10
2532	107	16
2533	303	17
2534	327	22

ที่มา : สารสนเทศโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา พ.ศ. 2534

แม้โรงเรียนจะมีอายุมากเกือบ 20 ปี แต่โรงเรียนก็ได้เติบโตเท่าที่ควร ทั้งนี้
 เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ โรงเรียนตั้งอยู่ห่างจากอำเภอพระพรหมบาทเพียง 6 กิโลเมตร
 ตั้งอยู่ใกล้โรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ มีชื่อเสียงเก่าแก่หลายโรงเรียนในรัศมีไม่เกิน 10 กิโลเมตร
 การคมนาคมสะดวก มีรถเมล์สายพระพรหมบาท-อ่างทองบริการทุก ๆ 15 นาที เป็นสาเหตุหนึ่ง
 ที่ทำให้จำนวนนักเรียนของโรงเรียนนี้ไม่ขยายตัว

ในพ.ศ. 2529 ผู้ช่วยครูใหญ่โรงเรียนเส้าไห้วิทยา ย้ายมารักษาการในตำแหน่ง
 ครูใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนต้องการประสานงานชุมชนเพื่อหานักเรียนเข้ามาเรียนต่อให้มากที่สุด

ดังนั้นครูใหญ่จึงใช้บทบาทตนเองและบุคลากรที่มีสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เน้นการนำศักยภาพ ผู้นำชุมชนเป็นทางการ/ไม่เป็นทางการ และเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา โดยแต่งตั้ง เป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน วางแผนหาทุนการศึกษาในรูปการบริจาค เพื่อ ยกเว้นค่าเล่าเรียนแก่นักเรียนทุกคนที่เข้ามาเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 โรงเรียนเข้าโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก (คปส.) และโครงการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกรมสามัญศึกษา (ค.อมต.สศ.) กรมสามัญศึกษาจัดงบประมาณพิเศษสนับสนุนโรงเรียนในโครงการให้นักเรียน ได้รับยกเว้นค่าเล่าเรียน ยืมวัสดุอุปกรณ์การเรียน หนังสือเรียนฟรี

โรงเรียนนำชุมชน : จุดเริ่มของโครงการส่งเสริมการศึกษาอาชีพ

คณะกรรมการการศึกษาร่วมกับโรงเรียนกำหนดแผนพัฒนาการศึกษา ต้องการให้ "โรงเรียนนำชุมชน" ดังนั้นนโยบายการจัดการศึกษาและกิจกรรมของโรงเรียนช่วงปี 2530 - 2532 จึงมุ่งระดมทรัพยากรชุมชนทั้งภายในและภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา ขณะเดียวกันมุ่งประชาสัมพันธ์กิจกรรมโรงเรียนสู่ชุมชน เพื่อเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียน ให้ชุมชนยอมรับโรงเรียนในฐานะเป็นสถาบันทางสังคมในชุมชน โครงการสำคัญแต่ละโครงการสรุปได้ดังนี้

1. โครงการไร่นาสวนผสม (แผนพัฒนาปี 2530-2534) เป็นโครงการหาที่ดินใช้ด้านการเกษตรเพื่อเป็นแหล่งศึกษาโดยการปฏิบัติจริงของนักเรียน ต้องการปลูกฝังนักเรียนรัก และผูกพันวิชาชีพในท้องถิ่นสนองนโยบายคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาได้ และเป็นศูนย์สาริตด้านการเกษตรแก่ชุมชน ตลอดจนให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน โรงเรียนจัดทอดผ้าป่าซื้อที่ดิน และวางแผนกำหนดพื้นที่ไร่นาสวนผสมร่วมกับเกษตรกรตัวอย่างในชุมชน และได้ประสานงานกับพัฒนากรชุมชน เกษตรอำเภอ ประมงจังหวัด และบริษัทปูนมาร์ลเข้ามาสนับสนุนให้คำแนะนำระหว่างวางแผนกำหนดพื้นที่ไร่นาสวนผสม โรงเรียนใช้พื้นที่ดังกล่าวส่วนหนึ่งทำไร่ โดยระดม นักเรียนและชาวบ้านทำไร่ช่วงว่างจากงานในไร่นา การทำไร่ทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากเพาะปลูกไม่ตรงช่วงฤดูกาล หลังจากปรับพื้นที่ไร่นาสวนผสมแล้ว ปี 2532 โรงเรียนประสานงานบริษัทพันธุ์พืชเอกชนทำไร่สาริต และติดต่อหน่วยงานราชการดังกล่าวขอความ

อนุเคราะห์ เมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ พันธุ์ปลาและซื้อต้นมะม่วงพันธุ์เป็นไม้ยืนต้น โรงเรียนเมอบครุ ระดมกำลังนักเรียนปลูกพืชหลักตามแผนที่ได้กำหนดไว้

2. กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีตัดบาตร ดอกไม้ แห่งเทียนพรรษา ลอยกระทง งานวันเกิดหลวงปู่ โรงเรียนมัธยมศึกษาจะรับงาน ระดับท้องถิ่นมาทำ เพื่อให้งานชุมชนเคียงป่าเคียงไหล่กับการเผยแพร่กิจกรรมโรงเรียน ชื่อเสียงโรงเรียนตัวอย่างเช่น

ประเพณีตัดบาตรดอกไม้ เทศบาลอำเภอพระพุทธบาทมอบโรงเรียนรับผิดชอบจัด ขบวนการบุพชาตรีร่วมกับกลุ่มบุคคลหรือองค์กรในท้องถิ่น จัดงบประมาณส่วนหนึ่งสนับสนุนการ ดำเนินการ โรงเรียนจะระดมชาวบ้านในหมู่บ้านที่มีความสามารถส่วนหนึ่งเป็นแม่งานร่วมกับ คณะครู-นักเรียนจัดดำเนินการ

ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นงานประเพณีท้องถิ่น คณะกรรมการจัดงานจะส่งหนังสือ เชิญหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบล ตกแต่งเทียนพรรษาและจัดโต๊ะหมู่บูชาเข้าประกวด แต่ละหมู่บ้าน จัดขบวนแห่เทียนพรรษามาที่วัด กรรมการหมู่บ้านแบ่งหน้าที่มอบโรงเรียนประถมศึกษาทำหน้าที่ จัดโต๊ะหมู่บูชาเข้าประกวด โรงเรียนมัธยมศึกษาช่วยจัดขบวนการแสดงต่าง ๆ โรงเรียนช่วย เหลือกิจกรรมดังกล่าวซ้ำ ๆ เป็นประจำทุกปี เพื่อหน้าตาของหมู่บ้าน และทั้ง 2 โรงเรียนจะ แยกกันทำหน้าที่ เพื่อให้งานของหมู่บ้านสำเร็จตามเป้าหมาย

3. กิจกรรมอื่น ๆ

พ.ศ. 2530 โรงเรียนเป็นเจ้าของจัดงานเยาวชนเกษตรกรแห่งประเทศไทยใน อนาคตระดับจังหวัด โรงเรียนขอความอนุเคราะห์คนในชุมชนบริจาคทุนดำเนินการและวัสดุ ชาวบ้านส่วนหนึ่งนำของมาขายในงาน ส่วนหนึ่งนำผลผลิตที่บ้านในไร่นาของตนมาช่วยงาน มอบรายได้ให้แก่โรงเรียน สำหรับโครงการส่งเสริมงานฝีมือท้องถิ่น (พ.ศ. 2531-2532) ครูนำนักเรียนส่วนหนึ่งฝึกความชำนาญงานจักสานกับผู้ปกครองและคนในหมู่บ้าน เพื่อเตรียม นักเรียนเฉพาะกิจเข้าประกวดงานฝีมือเป็นครั้งคราวเท่านั้น

โรงเรียนสู่บ้านและชุมชน

ใน พ.ศ. 2530-2534 โรงเรียนพยายามบูรณาการการเรียนการสอนส่วนหนึ่งสู่บ้านและชุมชน ต้องการให้ครูสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองรับรู้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา ความใส่ใจของครูต่อนักเรียน และมุ่งให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมดูแลนักเรียนทำกิจกรรมที่บ้านในชุมชน ได้แก่

- โครงการวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน โรงเรียนสำรวจข้อมูลชุมชนโดยใช้แบบสอบถามประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการกรอกข้อมูล

- โครงการสื่อสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน (2531-2534) โรงเรียนจัดกิจกรรมให้บริการชุมชน คือ จัดหมายข่าวสื่อสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองและกิจกรรมเสียงตามสายหอกระจายข่าวหมู่บ้าน พ.ศ. 2532 โรงเรียนสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชนต่อการเสนอข่าว ชาวบ้านเรียกร้องให้จัดความรู้ด้านการเกษตรในรูปแบบละครวิทยุอีก และเสนอให้จัดความรู้เกี่ยวกับกฎหมายมาก ๆ ปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เปิดข่าวทุกเช้าคร่อมหมายให้นักเรียน ประกาศข่าวต่าง ๆ เป็นครั้งคราวเท่านั้น

- โครงการบ้านตัวอย่างแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง (2531-2534) โรงเรียนต้องการให้ครูทุกคนรู้ข้อมูลชุมชน เรียนรู้สภาพชีวิตเด็กดีขึ้น ชุมชนรู้จักโรงเรียนดีขึ้น นักเรียนสามารถนำวิชาการในโรงเรียนไปใช้ในชีวิตจริงได้ โดยเฉพาะวิชาการดูแลรักษาบ้าน วิชาเกษตรกรรม กิจกรรมลักษณะคล้ายกันนี้โรงเรียนมอบนักเรียนรับผิดชอบทำเป็นประจำทุกวันโรงเรียนอยู่แล้ว ในโครงการพัฒนาและรักษาสถานแวดล้อมของโรงเรียน โดยมอบอำนาจให้คณะกรรมการนักเรียนทำหน้าที่รายงานผลการติดตาม ให้กำลังใจหน้าแถวทุกเช้า

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสถาบันในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

กิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนส่วนใหญ่ โรงเรียนพยายามทำหนังสือเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเช่น งานวันไหว้ครู งานไหว้ครูดนตรีไทย งานวันแม่ ฯลฯ ข้อสังเกตที่ได้ ผู้ปกครองที่มาพร้อมพิธีก่อนเวลาไม่กล้าเดินเข้ามาในโรงเรียน จะนั่งรออยู่ที่อาคารอเนกประสงค์ ของ

หมู่บ้าน* ซึ่งตั้งอยู่หน้าโรงเรียน บ้างก็นั่งพักที่ร้านค้า ร้านอาหารหน้าโรงเรียน เมื่อเสร็จกิจกรรมพิธีการผู้ปกครองทั้งหมดจะกลับทันทีทุกครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากช่วงจังหวะเวลาและสภาพไม่เอื้ออำนวย ครูทุกคนมีหน้าที่ต้องเตรียมงาน โรงเรียนไม่มีสถานที่รับรองแขกอย่างไม่เป็นทางการ การจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โรงเรียนจะจัดเตรียมแต่สถานที่เพื่อการประกอบพิธีเท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่า การที่โรงเรียนตั้งอยู่ในหมู่บ้าน นักเรียนในพื้นที่บริการส่วนใหญ่อยู่ในตำบลการคมนาคมสะดวก ครูหาข้อมูลสถานการณ์ทำกินช่วงจังหวะชาวบ้านว่างจากงานไร่นาได้รวดเร็วเพราะชุมชนอยู่หนาแน่นรอบโรงเรียน โรงเรียนจึงได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองประมาณร้อยละ 40-50 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับสถาบันการศึกษาในชุมชน

- ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับโรงเรียนประถมศึกษา เนื่องจากเจ้าอาวาสวัด ต้องการสร้างโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในหมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่เดียวกัน ใช้สนามกีฬาร่วมกัน ไม่มีรั้วแบ่งกัน โรงเรียนทั้ง 2 แห่งจึงดูประหนึ่งว่าเป็นโรงเรียนเดียวกัน แต่ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างครูกับนักเรียนโรงเรียนทั้ง 2 แห่ง มีลักษณะต่างคนต่างทำกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้ง ๆ ที่โรงเรียนประถมศึกษาแห่งนี้ บ่อนักเรียนแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาแต่ละปีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 นักเรียนทำกิจกรรมหน้าเสาธงเวลาเช้าคล้ายกัน มีกิจกรรมแข่งขันกีฬาคล้ายกัน ปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษายังคงอาศัยสนามกีฬาโรงเรียนมัธยมศึกษาบางส่วนใช้สอนในชั่วโมงพลศึกษา ครูทั้ง 2 โรงเรียนจะขออิมวัสดุอุปกรณ์การสอน เป็นครั้งคราว ครูโรงเรียนประถมจะห้ามนักเรียนเข้ามาวิ่งเล่นในสถานที่โรงเรียนมัธยมเด็ดขาดทั้ง ๆ ที่โรงเรียนประถมมีสถานที่คับแคบ ครูมัธยมประสานงานกิจกรรมกับโรงเรียนประถมเป็นบางครั้งเมื่อต้องการหรือขอให้มีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียน เช่น งานกีฬาชุมชนประถมมัธยม เป็นกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3 กลุ่มในหมู่บ้าน คือชาวบ้าน ครูประถมศึกษา ครูมัธยมศึกษา ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงทั้งนักเรียนและครูตลอดงาน

* อาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน ใช้เป็นที่อ่านหนังสือพิมพ์ ที่ประชุมกรรมการสภาตำบล

- ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับโรงเรียนปริยัติธรรม โรงเรียนปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนสอนภิกษุสามเณร ระดับชั้น ม.1-ม.3 สำหรับวิชาทางโลกซึ่งเป็นวิชาสามัญ โรงเรียนปริยัติธรรมขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตลอดมา ระยะแรกพระเณรมาเรียนวิชาสามัญในโรงเรียน ปัจจุบันครูจะไปสอนที่โรงเรียนปริยัติธรรมเวลาหลังเลิกเรียน และครูได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าสอนรายเดือน

- ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับวิทยาลัยการอาชีพสระบุรี วิทยาลัยการอาชีพสระบุรี เป็นโรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษา เดิมชื่อศูนย์ฝึกวิชาชีวะสระบุรี ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2528 อยู่ที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี วิทยาลัยตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานฝึกอาชีวะนักเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีวะมัธยม (ปชม.) พ.ศ. 2524 ปัจจุบันวิทยาลัยเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีวะ (ปวช.) เป็นแหล่งฝึกวิชาชีวะแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ และยังคงทำหน้าที่ช่วยเหลือโรงเรียนมัธยมศึกษาในการสอนวิชาชีวะเป็นหลัก ศูนย์ฝึกวิชาชีวะประสานงานการสอนวิชาชีวะกับโรงเรียนพระมงกุฎเกล้าวิทยา มาตั้งแต่ปี 2528 โรงเรียนพระมงกุฎเกล้าวิทยาจัดนักเรียน ม.1-ม.3 ที่เลือกแผนการเรียนวิชาชีวะเกษตรกรรม คหกรรม และช่างยนต์ ไปเรียน ระดับชั้นละ 1 วัน แต่ละภาคเรียนครูฝ่ายวิชาการเป็นผู้กำหนดรายวิชาชีวะวิชาเลือกตามหลักสูตรและกำหนดจำนวนนักเรียนเป็นข้อมูลให้ศูนย์ฝึกวิชาชีวะจัดครูเข้าสอน ฝ่ายวิชาการโรงเรียนต่าง ๆ จะเข้าประชุมที่ศูนย์ฝึกวิชาชีวะภาคเรียนละ 1 ครั้ง ร่วมจัดตารางเรียน และปรึกษาปัญหา ข้อจำกัดของโรงเรียนเพื่อจัดการเรียนการสอนวิชาชีวะสอดคล้องกับสภาพการสอนในระบบโรงเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับวัด

ปกติโรงเรียนจะยืมอุปกรณ์เครื่องใช้จากวัดเมื่อจัดกิจกรรมในโรงเรียน และในวันสำคัญทางศาสนาโรงเรียนจะนำนักเรียนทำกิจกรรมที่วัดตามประเพณีเพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน แต่จะไม่พบโรงเรียนนิมนต์พระมาสอนศีลธรรมหรืออบรมจริยธรรมนักเรียน ผู้บริหารให้เหตุผลว่า "พระนักพูดให้คนติดใจไม่มี พระสอนไม่รู้เรื่อง พุทธภาษานุทธภาษิต ครูเราพูดอยู่แล้ว"

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับอนามัยตำบลนุกร่าง

อนามัยตำบลนุกร่างตั้งอยู่ปากทางเข้าหมู่บ้าน และห่างจากโรงเรียนประมาณ 300 เมตร โรงเรียนจะเชิญเจ้าหน้าที่อนามัยมาตรวจสุขภาพนักเรียนประจำ ปี พ.ศ. 2533 อนามัยสาธารณสุข จัดโครงการอบรมเยาวชนสาธารณสุขในโรงเรียน หน่วยอนามัยมีวัตถุประสงค์ต้องการให้นักเรียนช่วยเผยแพร่งานอนามัยชุมชนถึงผู้ปกครองและช่วยเหลืองานพยาบาลในโรงเรียน อนามัยจัดกิจกรรมครั้งเดียวปีเดียว มิได้มีการติดตามผล นอกจากนี้เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี โรงเรียนจะติดต่อขออิมกระเป๋ายาทูกครั้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างสหกรณ์โรงเรียนมัธยมศึกษากับสหกรณ์ในชุมชน จุดที่ตั้งสหกรณ์

โรงเรียนมัธยมศรีศรีไม่เกิน 10 เมตร จะเป็นที่ตั้งของสหกรณ์กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน สหกรณ์โรงเรียนประถมศึกษาและสหกรณ์โรงเรียนปริยัติธรรม สหกรณ์กองทุนพัฒนาหมู่บ้านตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2528 วัตถุประสงค์ต้องการให้นักเรียนในระบบการค้าขาย มีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และแก้ปัญหาเศรษฐกิจการทำกิน สภาพปัจจุบัน สหกรณ์ดำเนินการในระบบครอบครัวของผู้ใหญ่บ้าน แม้จะมีการตั้งกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามระบบสหกรณ์แต่กรรมการก็ได้ดำเนินการใด ๆ ปัจจุบันสหกรณ์ขายของใช้ประจำวันเล็ก ๆ น้อย ๆ และให้บริการโทรศัพท์ ซึ่งมีเพียงเครื่องเดียวในหมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมซื้อของกินของใช้ประจำวันจากร้านค้า ซึ่งมีเพียงร้านเดียวในหมู่บ้านเช่นกัน

สหกรณ์โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2532 โรงเรียนต้องการสนองนโยบายกรมจัดกิจกรรมฝึกนักเรียนทำงานในระบบสหกรณ์และมีรายได้ระหว่างเรียน ปัจจุบันสหกรณ์แต่ละแห่งในชุมชนอยู่ในสภาพตรงกับวัตถุประสงค์ดำเนินการให้บริการแก่สมาชิกในกลุ่มของตน สาเหตุที่แต่ละฝ่ายต่างไม่คิดเข้าไปมีส่วนร่วมเนื่องจากไม่ต้องการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องการบริหารและผลประโยชน์ ผู้บริหารโรงเรียนแสดงทัศนะเกี่ยวกับสหกรณ์ชุมชนว่า "สหกรณ์ขออยู่ในระบบโรงเรียน ชาวบ้านสอนให้มีระบบยาก มือยื่นไปไม่ได้ เราคนต่างถิ่น"

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษากับสภาตำบล

คณะกรรมการสภาตำบลประชุมทุก ๆ วันที่ 6 ของเดือนใช้ศาลาอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่หน้าโรงเรียนเป็นสถานที่ประชุม องค์ประชุมประกอบด้วยผู้นำชุมชนในตำบล และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน

ข้อสังเกตที่ได้ ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาพยายามแทรกบทบาทตนเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนระดับจุลภาค เช่น วันทำบุญเข้าพรรษา ครูใหญ่และครอบครัวเป็นผู้นำชาวบ้านทำกิจกรรมต่าง ๆ บนศาลาวัด ครูประถมอีก 2-3 ครอบครัวมาทำบุญที่วัดนี้ด้วย ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้เป็นคนในหมู่บ้าน ขณะเดียวกัน พบครูมัธยมหัวหน้างานชุมชนมาทำบุญที่วัดเพียงคนเดียวเท่านั้น การประชุมกรรมการสภาตำบลก็เช่นกัน ครูใหญ่โรงเรียนประถมเป็นเลขานุการการประชุม แต่โรงเรียนมัธยมไม่สามารถแทรกบทบาทตนในกิจกรรมชุมชนส่วนนี้ โรงเรียนมัธยมมีส่วนร่วมการประชุมเมื่อได้รับเชิญมีหน้าที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ช่วงปีพ.ศ. 2530-2532 โรงเรียนพยายามขอเข้าร่วมการประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์งานโรงเรียนร่วมจัดกิจกรรมชุมชน และรับงานแกนงานใหญ่มาดำเนินการโดยเฉพาะงานชุมชนระดับท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของโรงเรียน อย่างไรก็ตาม การสร้างความสัมพันธ์นี้ไม่สู้ได้ผล

บทสรุป

โรงเรียนมะขามบ่อมีวิทยา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในชุมชนทุกระดับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนปี พ.ศ. 2528 โดยผู้บริหารคนปัจจุบันเข้ามาประสานงานชุมชน เพื่อขอจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล ประกอบกับโรงเรียนตั้งขึ้นใหม่ยังไม่มีความพร้อม ครู-นักเรียนต้องอาศัยชุมชนทุก ๆ ด้าน นโยบายผู้บริหารในการสนับสนุนการศึกษา ต้องการบูรณาการเรียนการสอนในโรงเรียนสู่การปฏิบัติกิจกรรมวิชาชีพในชุมชน เห็นผลการจัดการศึกษาเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการศึกษาวิชาชีพ ซึ่งเป็นที่มาของโครงการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาชีพ พ.ศ. 2530 และที่มาของปรัชญาโรงเรียนส่วนหนึ่งที่ว่า "โรงเรียนคือบ้าน บ้านคือโรงเรียน" พ.ศ. 2530 โรงเรียนเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา และ พ.ศ. 2531 โรงเรียนได้รับ

คัดเลือกเป็นแม่แบบโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนนำชุดการเรียนด้วยตนเองมาใช้เพื่อลดบทบาทการสอนหน้าชั้นของครู ขณะเดียวกันต้องการให้นักเรียนรับผิดชอบด้านการเรียนด้วยตนเองเพื่อปฏิบัติกิจกรรมอาชีพในชุมชนตามใบงาน มีเวลาช่วยเหลือผู้ปกครองในการทำกิน และหารายได้ระหว่างเรียนในบางโอกาส โรงเรียนต้องการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและความต้องการของผู้ปกครอง ในความจำเป็นต้องใช้แรงงานในครอบครัวช่วยเหลือการทำมาหากิน การเป็นแม่แบบโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา รมรงค์นักเรียนเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา ส่งผลให้จำนวนครู-นักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปีการศึกษา 2531 เป็นต้นมา ครูออกนิเทศงานนักเรียนในชุมชนไม่ทั่วถึง ครูบรรจุใหม่ส่วนใหญ่เป็นครูสตรีขาดประสบการณ์งานชุมชน โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจการจัดการศึกษากับผู้ปกครอง ทำให้โรงเรียนต้องค่อย ๆ ปรับสถานการณ์เรียนการสอน วิชาชีพลู่โรงเรียนและปรับการเรียนการสอนทั้งหมดเข้ามาในระบบโรงเรียน พ.ศ. 2533 อย่างไรก็ตามโรงเรียนยังคงดำเนินการส่งเสริมการศึกษาวิชาชีพอ่างต่อเนื่อง โดยระดมทรัพยากรจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษา โดยเฉพาะหน่วยงานนอกชุมชน มีจุดมุ่งหมายให้โรงเรียนเป็นศูนย์ส่งเสริมวิชาการ วิชาชีชมุขชน สาเหตุหนึ่งที่โรงเรียนพยายามระดมทรัพยากรนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุนการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนผู้นำทางการ เมืองคนละกลุ่มกับผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่น การขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากผู้นำจึงแตกต่างกันที่ปัจจัยสภาพแวดล้อม เวลา และจังหวะ ส่งผลให้การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในปัจจุบัน โรงเรียนพยายามสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจการจัดการศึกษาของโรงเรียนกับชุมชนเขตพื้นที่บริการรอบนอกชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นเป้าหมายสุดท้ายในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ส่วนชุมชนที่โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยตั้งอยู่นั้น ชุมชนมีอายุเก่าแก่ประมาณ 5 ชั่วอายุคน ชาวบ้านรุ่นบุกเบิกจับจองที่ดินทำกิน มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ชาวบ้านอยู่ร่วมกันในสังคมโดยยึดระบบกลุ่ม ระบบครอบครัว และวงศ์ตระกูลอย่างเหนียวแน่น ชาวบ้านแต่ละกลุ่มจะช่วยเหลือกันดี โดยเฉพาะการให้ความร่วมมือในงานของทางราชการ ส่วนหนึ่งเพื่อหน้าตาของหมู่บ้านในฐานะหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ส่วนหนึ่งเป็นการแข่งขันกันในการทำระหว่างกลุ่ม ตระกูลใหญ่

ที่สำคัญมี 2 ตระกูล คือ ตระกูลดอกไม้ และตระกูลแมลงภู่ นอกนั้นเป็นตระกูลกลุ่มย่อย ๆ ที่แข่งขันกันในท่าที่เช่นกัน

โรงเรียนพระมงกุฎเกล้าวิทยาเกิดมาหลายสิบปีแล้ว ในการขอความช่วยเหลือจากชาวบ้าน ผู้บริหารจะมอบให้ครูที่เข้าใจสภาพชุมชน ใช้วิจักษณ์ญาณพิจารณาเลือกขอความช่วยเหลือตามสภาพงานและขนาดของความช่วยเหลือเพื่อลดปัญหาการแข่งขัน ปัญหาความขัดแย้งและได้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ก่อนที่อาจารย์ใหญ่คนปัจจุบันจะมาดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ชื่อเสียงของโรงเรียนในสายตาชาวบ้านไม่สู้ดีนัก เพราะเจ้าอาวาสผู้ให้กำเนิดโรงเรียน นำระบบญาติเข้ามาบริหารโรงเรียน พฤติกรรมผู้บริหารเดิมสร้างภาพพจน์ในทางลบ จนต้องถูกสอบสวนและออกจากราชการ กรมสามัญศึกษาจึงแต่งตั้งอาจารย์ใหญ่คนปัจจุบันมาบริหารจากสถานโรงเรียนที่มีปัญหา ปัจจุบันปัญหายังคงมีอยู่ เช่น พฤติกรรมเชิงชู้สาวครูสตรีในโรงเรียน มีผลกระทบต่อการสร้างภาพพจน์ใหม่ในการบริหาร โดยเฉพาะภาพพจน์โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชน สำหรับนโยบายการบริหารงานครูสู่ชุมชน อาจารย์ใหญ่จะให้ครูเข้าชุมชนอย่างเป็นทางการคือเข้าเฉพาะเมื่อได้รับคำสั่ง อาจารย์ใหญ่นำแนบและตักเตือนครูอยู่เสมอว่า "อย่านำข่าวสารโรงเรียนสู่ชุมชนทางลบ" ส่วนพฤติกรรมธรรมชาติของชาวบ้านเอง ชอบสอดส่อง ดูแล ชักถามความเคลื่อนไหวของโรงเรียน และพฤติกรรมของครูอยู่เบื้อง ๆ แล้วนำไปบิดเบือน พฤติกรรมชาวบ้านส่งผลกระทบต่อครูรุ่นเก่าส่วนหนึ่ง ในด้านทัศนคติความสัมพันธ์กับชุมชน และมีผลกระทบเป็นลูกโซ่ถึงครูย้ายมาใหม่ ซึ่งไม่เคยชินกับสภาพโรงเรียนในชุมชน ทัศนคติชาวบ้านส่วนใหญ่ต่อครูจึงมองว่า "ครูห่างชาวบ้าน"

อย่างไรก็ตาม แม้สภาพโรงเรียนจะมีปัญหามาก่อน ผู้บริหารก็สามารถสร้างภาพพจน์ใหม่ให้กับโรงเรียน โดยเร่งระดมกิจกรรมโรงเรียนและงานประชาสัมพันธ์สู่ชุมชน ขณะเดียวกันก็รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรชุมชน เพื่อการพัฒนาโรงเรียนสู่การยอมรับของชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา จนปัจจุบันโรงเรียนค่อย ๆ มีความสัมพันธ์กับชุมชนมากขึ้นตามลำดับ